

Binnen Partners voor Jeugd (PvJ) heeft systemisch werken zijn intrede gedaan. Het project waar de training tot systemisch begeleider deel vanuit maakt, heet 'Leven met twee families'. In een serie van drie afleveringen een kijkje achter de schermen bij de introductie van systemisch werken. **DEEL I, EEN ALGEMENE KENNISMAKING.**

SYSTEMISCH WERKEN

Zonder wortels kun je niet groeien

Jeugdzorg is doorgaans probleemgericht. Om tot verandering te komen is het nodig om iedereen te betrekken: ouders, kinderen, pleegouders, jeugdzorgwerkers, pleegzorgwerkers en gedragswetenschappers. Tijdens de training systemisch werken leren de hulpverleners hoe ze met behulp hiervan, complexe vraagstukken anders tegemoet kunnen treden. De trainers: “Wij zeggen daarbij: kijk eerst naar de kaas, niet naar de gaten.”

Iris Pinkepank (trainer, coach, dwarsdenker) heeft het door haar opgerichte Centrum voor Systemisch Werk (CvSW) per 1 januari 2023 overgedragen aan Marrieloë Ars. Zij zal de essentie van de door Iris ontwikkelde zien- en zijnswijze, de komende jaren verder gaan uitdragen en ontwikkelen. Voorlopig nog samen met Iris. Met het project Leven met twee Families, realiseert Partners voor Jeugd een gestructureerde implementatie van het systemisch werken binnen twee werkmaatschappijen; William Schrikker Gezinsvormen (WSGV) en William Schrikker

Jeugdbescherming. De training systemisch werken van CvSW is in deze uitrol een belangrijk onderdeel. Iris: “Wij hebben geen kant-en-klare antwoorden maar vinden oplossingen in de samenwerking en in de intentie om van toegevoegde waarde te zijn”.

Jana Baets, gedragswetenschapper binnen de WSGV was betrokken bij de eerste fase van het project Leven met twee Families en is inmiddels vergevorderd in de opleiding systemisch werken. Haar collega Eva Beekman is net begonnen. Beiden zijn razend enthous

siaat. Jana: “Als je zonder oordeel kijkt naar een gezin of situatie, kan dat je verschrikkelijk veel opleveren. Vraag je eerst eens af: wat gebeurt hier, wie zijn er allemaal betrokken bij dit kind? Welke rol hebben wij? Ga daarna uitzoomen. Achterover leunen, beschouwen, daar moet je actief ruimte voor maken. Als je zo kijkt, zie je meer.”

Gelijkwaardigheid

Systemisch waarnemen houdt in: de blik ruimer maken, zo staat te lezen op de website van CvSW. En verder: ‘Door tegelijkertijd naar verschillende systeemlagen te kijken, meestal met behulp van (tafel)opstellingen, komen de oplossingen in beeld. Die bedenken we niet, die worden door een andere manier van waarnemen zichtbaar. Die inzichten dienen zich aan. We verzinnen geen nieuwe realiteiten, deze ontstaan door het samenspel van begeleider en vragensteller. We werken vanuit het bewustzijn dat we de oplossing voor een ander niet weten en niet kunnen weten. Maar we weten wel hoe we een veilig kader kunnen scheppen en vragen kunnen stellen van waaruit de ander haar eigen oplossingen kan vinden. Daardoor ontstaat gelijkwaardigheid in de samenwerking’.

IRIS:

**‘Kijk eerst naar de kaas,
niet naar de gaten’**

Trainer/coach Iris en Marrieloë noemen het een holistische manier van kijken, dat wil zeggen: lichaam, hart, hoofd en ziel als één geheel: “Hiermee leren we mensen om op een andere manier naar zichzelf en hun eigen kwaliteiten, patronen en overtuigingen te kijken. Van daaruit wordt het mogelijk om op een andere manier in verbinding te gaan met de ander. Of dit nu cliënten zijn, collega’s, managers of andere samenwerkingspartners, dat maakt niet uit. Je komt zover met anderen, als je met jezelf bent gekomen.”

“Waar het in de essentie om gaat is dat je de ander bejegent vanuit nieuwsgierigheid en zonder oordeel. De grootste pijn van de mens is niet gezien te worden door degenen waar ze van houden. Daardoor worden bijvoorbeeld kinderen recalcitrant. Dat gedrag is een symptoom van problemen elders. Focus daarom op de vraag naar waar de werkelijke oorzaak van het probleem ligt. Systemisch werken is geen methode

maar een zienswijze die van hulpverleners vraagt eigen verantwoordelijkheid te nemen voor hun handelwijze.”

Kijken naar problemen of als het ware verstrikt raken, vraagt allereerst om bouwen aan een basis van vertrouwen. Iris en Marrieloë gebruiken daarom liever het woord ‘vertrouwen’ in plaats van ‘veiligheid’. Vervolgens kan het werken met opstellingen helpen

om er een beeld van te maken. “Dat zegt vaak meer dan duizend woorden, zeker voor mensen die minder talig zijn.”

Kwestie van bewustwording

Een beeld kan ondersteunen maar het moet geen trucje worden. Een jeugdzorg- of pleegzorgwerker hoeft in de toekomst niet te pas en te onpas een op-

Vlnr. Jana Baets, Marrieloë Ars, Iris Pinkepank en Eva Beekman.

stelling erbij te halen. Zonder aannames, vooroordelen kijken, kan al helpen om inzicht te krijgen. Opstellen is één, communicatie is twee. Het gaat om de authenticiteit van de relatie en de wijze waarop dingen worden gezegd. Systemische taal en verbindende zinnen zijn van enorm toegevoegde waarde.

“Het zijn werkzame elementen die je kunt toevoegen. Hoe belangrijk kan het zijn dat je alleen al anders kijkt bij de start van het gesprek met een gezin. Een opstelling is een middel. Een driedimensionaal beeld buiten de persoon, waarmee je zichtbaar kunt maken wat zich afspeelt”, zegt Jana, ze is inmiddels groot fan, “systemisch werken is een ziens- en zijnswijze. Het hoeft geen tijd te kosten, je kunt het als vanzelfsprekend, deel uit laten maken van alle lagen van je werk door de manier waarop je de ander tegemoet treedt.”

Eva: “Het is niet wereldschokkend, het is een kwestie van bewust zijn. Stel: je beseft je nu: ik word altijd boos van deze pleegouder. Vervolgens vraag je je af: waar komt die boosheid of frustratie vandaan? Als je dat weet en begrijpt, dan verandert je eigen houding automatisch en heb je veel minder last van de emotie.

MARRIELOE:

**‘Het is géén methodiek,
het is een zienswijze’**

Als je meer op deze manier kijkt, wordt het werk veel gemakkelijker. Voor mij vallen heel veel dingen nu op hun plek. Het is precies hoe ik graag wil werken. Als gedragswetenschapper wil ik het belang hiervan graag binnen de hele organisatie uitdragen.”

Zonder oordeel

“Vooral niet meteen uit de startblokken schieten, eerst vertragen, de tijd nemen om goed te bezien wat er speelt. Op deze manier kijken, doet iets met de dynamiek”, stelt Eva, “ook tussen de hulpverleners onderling. Dit is merkbaar in de samenwerking met de jeugdbeschermers. We staan nog aan het begin van de uitrol binnen de gehele organisatie, maar we zien nu al dat het iets doet. Als dit uiteindelijk binnen heel Partners voor Jeugd wordt toegepast, geeft het gega-

JANA:

**‘Als je zo kijkt,
zie je meer’**

randeerd meer werkplezier en betere resultaten. Het gaat er minder om wie wat doet en meer om samen doen: met z’n allen handelen in het belang van het kind. Nadrukkelijk met alle betrokkenen, met ouders als gelijkwaardige partners.” Jana vult aan: “De basis van gelijkwaardigheid is heel belangrijk. Hoe de verhoudingen ook zijn, iedereen en alle verhalen mogen er zijn. Wees hierin respectvol en nieuwsgierig naar de ander. Stel open vragen en luister zonder oordeel. Echt contact van mens tot mens. Als je dat doet, haal je veel meer energie en voldoening uit je werk.”

Nadere informatie: Hugo van de Kamp (Directeur William Schrikker Gezinsvormen, hvdkamp@wsgv.nl) of Helen Snel (projectleider Leven met twee Families, hsnel@wsgv.nl).

Wat zijn opstellingen?

In een systemische opstelling wordt een vraagsteller door de begeleider uitgenodigd om zijn of haar innerlijke beeld over een situatie in het buiten te plaatsen. De deelnemers aan de training tot systemisch begeleider werken daarbij met een tafelopstelling waarbij het beeld wordt gemaakt door middel van houten poppetjes, steentjes en andere kleine materialen. Op die manier kan een vraagsteller letterlijk vanaf een afstand en vanuit meerdere plekken naar zijn innerlijke beeld kijken en met behulp van de vragen die een systemisch begeleider stelt tot andere waarnemingen komen.